

"תורתך שעשועי"

יו"ל ע"י בית מדרש לבעלי בתים ולגמלאים - גני הדר פתח תקוה ראש הכולל - הרב זכריה אינגבר. עורך הגיליון - הרב שמואל אינגבר. בארה של מרים (במדבר כ', א' - ב')

(א) וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל הָעֵדָה מִדְבַר צֶן בְּחֹדֶשׁ הָרְאשׁוֹן וַיֵּשֶׁב הָעָם בְּקִדְשׁ, וַתָּמֹת שָׁם מִרְיָם וַתִּקָּבֵר שָׁם.
(ב) וְלֹא הָיָה מִיָּם לָעֵדָה, וַיִּקְהָלוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אֶהֱרֹן.

מיתת צדיקים מכפרת - מביא 'רש"י' ממס' 'מועד קטן' (כ"ח ע"א): "אמר רבי אמי למה נסמכה מיתת מרים לפרשת פרה אדומה, לומר לך מה פרה אדומה מכפרת אף מיתתן של צדיקים מכפרת. אמר רבי אלעזר למה נסמכה מיתת אהרן לבגדי כהונה - מה בגדי כהונה מכפרין אף מיתתן של צדיקים מכפרת".

שאלה א' - למה את הלימוד שמיתת צדיקים מכפרת מביאה התורה דווקא אצל מיתת מרים ולא למשל אצל מיתת אהרון או משה?
הבאר בזכותה של מרים - בפסוק ב' מובא שלא היה מים לעדה, ואומר 'רש"י': "ולא היה מים לעדה. מכאן שכל מ' שנה היה להם הבאר בזכות מרים". ומדוע הבאר היתה דווקא בזכות מרים, מסביר בעל 'שפתי חכמים': "וי"ל בזכות שהמתנה למשה על המים לראות מה יעשה לו כשהושלך בתיבה, לכך נעשה לה זכות זה של באר דהיינו מים שנתן הקב"ה מים לעדה בשבילה".

שאלה ב' - מהסבר זה משמע, שיש עניין מהותי במים. אך לכאורה למים לא היה שם ענין מהותי אלא ענין אקראי ששמו שם את משה בתיבה, והענין העיקרי היה שהמתנה לראות מה יקרה למשה. ובפסוק אף לא מוזכרים המים בפירוש אלא: "ותשם בסוף על שפת היאר" (שמות ב', ג'), ולכן יש להבין, מדוע זכתה שדווקא בזכותה יהיו מים לעם לשתות בכל ימיהם במדבר.

רעיון א' - תפילותיה של מרים על המים יצרו את בארה של מרים

נדמין מה עושה מרים בזמן שהיא עומדת שם. היא מכירה היטב את גזירת פרעה, ומשה נמצא כפסע בין החיים למוות בטביעה ביאור, בוודאי שְמרים מתפללת תפילות נוראיות להקב"ה שיעשה נס, ושמשה לא יטבע במים, ואכן משה ניצל מהמים.

הכרת הטוב של המים למרים - ניתן לומר שלמים היתה הכרת הטוב כלפי מרים שהתפללה לה', שהמים לא יאלצו להטביע את משה. וניתן להבין זאת, על פי מה שנתקלה האדמה על שבלעה את דמו של הבל ככתוב: "ועתה ארור אתה, מן האדמה אשר פצתה את פיה לקחת את דמי אחיך מידך" (בראשית ד', י"א), ואומר 'רש"י': "והנני מוסיף לה קללה אצלך". ואם המים היו פוצים את פיהם להטביע את מושיען של ישראל, היתה גם כן ראויה לקללה, ועל כך המים חייבים הכרת הטוב למרים.

באר המים בעקבות מרים - נוכל לומר, שהמים שהיו באותו מקום של התיבה, נעו בעקבותיה כל זמן הליכתם במדבר. ובגלל, שהיא גרמה להם לשמור על משה ולהעניק לו חיים, לכן הבאר התגלגלה עם בני ישראל בכל מסעותיהם במדבר בכדי להעניק להם חיים.

מים בעלי סגולות רוחניות - יש המביאים מספר "נגיד ומצוה" (לר' יעקב צמח) בו מספר ר' חיים ויטל, שהשקה האר"י ז"ל ממי בארה של מרים: "כשאני חיים באתי אצל מורי זלה"ה ללמוד ממנו זאת החכמה, הלך מורי ז"ל לטבריא והוליכו עמי. ושמה הייתה ספינה קטנה, וכשהיינו מהלכין בתוך הספינה, לקח מורי ז"ל כוס אחד ומילא אותו מים והשקה לי אותם המים, ואמר לי: עכשיו תשיג בזאת החכמה, כי אלו מים ששתייתיהם מביאין את רוח הקודש, ועל ידי תפילותיה הרבות על המים, התקדשו המים הללו והפכו לרוחניים, עד שאפשר היה להשיג ע"י שתייתם את רוח הקודש, ולקבל השגות קבליות.

מרים זכתה במים הללו בקניין - ניתן גם לומר, שבגלל שע"י תפילותיה הפכו המים הללו ממים פשוטים למים רוחניים, הרי זכתה בהם בקניין, ע"י שינוי מעשה ושינוי השם, כי כבר אינם כמים שהיו לפני כן, ולכן המים התגלגלו עמה כל חייה, כי היא היתה הבעלים על המים הללו. ועל פי כל ההסבר הזה, ענינו על שאלה ב', מדוע דווקא מרים זכתה שבזכותה יהיו מים לעם ישראל.

רעיון ב' - גם מיתת אהרון ומשה נסמכה לפרשת פרה אדומה

מיעוט השפע הרוחני בעקבות מות מרים - לאחר מות מרים, הבאר נעלם, ולא היה מים לעם לשתות, ומיד הם מתלוננים על משה ואהרון. בעקבות זאת ה' אומר לה' לדבר אל הסלע שיתן את מימיו, אך משה מכה בסלע במקום לדבר אליו, ובעקבות חטא זה של מי מריבה נגזר על משה ואהרון למות ולא להיכנס לארץ ישראל. רבים מהפרשנים עוסקים בשאלה, כיצד משה רבנו טעה בהוראת ה'. ועל פי דברינו, אפשר לומר, שבגלל החוסר במים הרוחניים, גם משה ואהרון היו חסרים קצת מהשפע הרוחני, וזה שהביאם לכלל טעות.

מיתת הצדיקים מרים משה ואהרון מכפרת - ועל פי הדברים הללו, נוכל לענות על שאלה א' דלעיל. לאחר שהסברנו, שמיתת מרים גרמה גם למיתתם של משה ואהרון, נוכל לומר, שלא רק מיתתה של מרים נסמכה לפרשת פרה אדומה, אלא גם מיתתם של משה ואהרון, וכאשר אמרו שהתורה באה ללמד שמיתתם של צדיקים מכפרת, הכוונה היתה לכל שלושת הצדיקים מרים משה ואהרון.

רעיון ג' - למה היו חייבים דווקא לדבר אל הסלע

"ודברתם אל הסלע" - איזה סלע זה היה - ה' אומר אל משה: "ודברתם אל הסלע" בתוספת ה"א הידיעה. אז על איזה סלע מדובר? ונראה לקשר זו עם הפרשה לעיל שלאחר מות מרים, לא היה מים לעדה, ובעקבות זאת ה' אומר למשה שיקח את המטה. ואומר 'רש"י' בפסוק י': "לפי שהלך הסלע וישב לו בין הסלעים כשנסתלק הבאר", ומשמע שהסלע הזה היה בארה של מרים. ולפי 'רמב"ן' הסלע הזה היה אותו הצור שהיה בחורב שמושה הכה עליו. ומתעוררת השאלה, מדוע כאן ה' מצווה לדבר אל הסלע, במיוחד שברפידים כאשר לא היה מים לעם לשתות, ה' אומר לו: "והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם" (שמות י"ז, ו). ומסביר כאן 'רש"י' בפסוק י"א שזה גרם למשה לטעות: "אמרו שמה צריך להכותו כבראשונה שנאמר (שמות י"א) והכית בצור, ונזדמן להם אותו סלע והכהו".

הקדמה - כוח הדיבור של מרים - ונראה לומר, שהכוח של מרים התבטא בדיבור. תכונה זו באה לידי ביטוי בפרשת 'שמות': "אשר שם האחת שפרה ושם השנית פועה" (שמות א', ט"ו), ואומר 'רש"י': "פועה. זו מרים על שם שפועה ומדברת והוגה לילד".

גם הולדת משה נגרמה בגלל כוח הדיבור של מרים, כנאמר: "וילך איש מבית לוי, ויקח את בת לוי" (שמות ב', א'), ואומר 'רש"י': "שהלך בעצת בתו שאמרה לו גזרתך קשה משל פרעה... והחזירה ועשה בה ליקוחין שניים".

כוח הדיבור של אהרן - גם אהרון ניחן בכוח הדיבור, כמו שה' מעיד עליו: "ויאמר הלא אהרן אחיך הלוי ידעתי כי דבר ידבר הוא...". בכח הדיבור שלו הוא גם מצליח לעשות שלום בין האנשים ולקרב אותם לתורה כנאמר במשנה 'אבות' (א', י"ב): "הלל אומר, הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום ורודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה".

משה איש המעשה - לעומתם משה לא היה איש דברים, כפי שהוא מעיד על עצמו: "לא איש דברים אנכי... כי כבד פה וכבד לשון אנכי" (שמות ד', י'). **וב'אבות דרבי נתן'** (פרק י"ד, ד') מציין את ההבדל בין משה לאהרון: "ד"א מפני מה בכו ישראל את אהרן שלשים יום... לא אמר לאיש שסרחת ולא לאשה שסרחת, לכך נאמר **ויבכו אותו כל בית ישראל**. אבל משה שמוכיח בדברים קשים נאמר ויבכו בני ישראל את משה".

"ותקח מרים הנביאה אחות אהרן" - בשירת הים נאמר: "ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התף בידה, ותצאן כל הנשים אחריה בתפים ובמחלות" (שמות ט"ו, כ'). והפרשנים דנים בשאלה, מדוע נאמר כאן שהיא **אחות אהרון**, ולא נאמר שהיא גם **אחות משה**.

ב'מדרש רבה' (שמות רבה א, כב) מובא, שנקראת כאן - **'הנביאה אחות אהרן'**, כי התנבאה בזמן שהיתה **אחות אהרן**, שעתידה אמי שתלד בן שיושיע את ישראל. ולאחר ש'רש"י' מביא הסבר זה מוסיף הסבר נוסף, שהיות ואהרון מסר נפשו עליה כאשר הצטרעה. **'רמב"ן'** מסביר שבשירה הזכור משה ומרים ולא הזכיר אהרון, לכן רצה הכתוב להזכירו. **ומוסיף**, שיתכן שדרך הכתובים ליחס אל גדול האחים. ובעל **'כלי יקר'** מסביר שנקראת **'אחות אהרן'** כי היתה שווה לו בנבואה, אבל לא למשה שהיה גדול מכולם בנבואה.

אחות אהרון בכוח הדיבור - ולפי הדברים דלעיל, נראה לומר שמרים מכונה - **'אחות אהרון'**, כי היא אחותו בכוח הדיבור. **וב"ה** זכיתו בזה לכוון לדבריו של בעל **'חתם סופר'** (שמות ט"ו, כ') שמדייק, שאצל שירת מרים נאמר - **'ותצאן כל הנשים'**, ואילו אצל שירת משה כתוב - **'אז ישיר משה ובני ישראל'** ולא כתוב - **'כל בני ישראל'**. ומקביל זאת למה שהבאנו לעיל, שבמיתת אהרן כתוב - **'ויבכו את אהרן כל בית ישראל'**, ואילו במיתת משה רבנו לא נאמר - **'כל'**, כי אהרן היה מרוצה לעם יותר על שהיה רודף שלום. ואומר, שנראה בשירה, שהיתה **מרים אחות אהרון בעינין זה**, שהיתה ג"כ מרוצית לכל הנשים.

שירת מרים על הים - מרים היתה אחת משלושת המנהיגים של העם, כמובא בספר **'מיכה'** (ו', ד'): **'ואשלח לפניך את משה אהרן ומרים'**. והקשר שלה עם העם היה כ"כ הדוק, עד שכאשר הצטרעה, כל העם מחכה לה שבעה ימים. אך את כל זה היא עשתה בגדר של כבודה של בת מלך פנימה, ולא שומעים על פעילותה עם העם. אך לאחר קריעת ים סוף, מרים יוצאת בפרהסיה ומובילה אחריה את כל הנשים בתופים ובמחולות, כנאמר: "ותען להם מרים שירו לה' כי גאה גאה סוס ורכבו רמה ביים" (שמות ט"ו, כ"א). ופעילות זו היא, לכאורה חריגה, ומתעוררת השאלה, מה גרם לה לשירה זו. **ואולי**, יש לקשר זאת לתפילתה של מרים על המים, כאשר משה היה מונח בתיבה. שכידוע, על פי חז"ל, הים לא רצה לשנות מהרגלו מאז בריאתו ולהיבקע. אך כפי שהבאנו לעיל, למים היתה הכרת הטוב כלפי מרים, שהתפללה עליהם, שלא יאלצו להטביע את משה, ואולי, בזה היה למרים חלק בהסכמה שלהם להיבקע. ולכן, הרגישה צורך מיוחד להודות על הנס שבקריעת ים סוף, עד ששחפה אחריה את כל הנשים בתופים ובמחולות.

"ודברתם אל הסלע" - על פי הנ"ל, אולי, **נוכל להסביר**, שה' ציווה את משה ואהרון דווקא לדבר אל הסלע ולא להכותו, כי הסלע הזה היה בארה של מרים, והוא נוצר ע"י התפילות שלה, ולכן במהותו היה מוציא מים רק ע"י דיבור, ולכן ה' ציווה עליהם לדבר אל הסלע. ובוזה, **נוכל להסביר** את התמיהה של הפרשנים, למה משה ואהרון קיבלו עונש כל כך קשה שלא יכנסו לארץ רק בגלל שהכו ולא דיברו. וכמו שתמה **'רמב"ן'** (במדבר כ', ח') ואומר: "החטא במשה ואהרן במי מריבה אינו מתפרסם בכתוב. ורש"י פירש (בפסוקים יא יב) מפני שצוה אותם ודברתם אל הסלע, ולא אמר והכיתם, שאלו דברו היה הקב"ה מתקדש לעיני כל העדה... **ודברי אגדה הם**, אבל לא נתחורר... **ואין הנס גדול בדבור יותר מההכאה**, כי הכל שוה אצל הסלע". וזה נכון לגבי סלע רגיל, שהכל שווה אצל הסלע, דיבור או הכאה. אך כאן מדובר בבארה של מרים, שכל סגולת יצירתה היתה ע"י דיבורים קדושים של תפילה, לכן ה' ציווה שדווקא ידברו אל הסלע, כי אחרת הוא לא יתן מים.

מה היו צריכים לדבר - מפרשים בצורות שונות, מה היו צריכים לדבר אל הסלע. **ב'ילקוט שמעוני'** (במדבר - פרק כ - רמז תשס"ד) מובא: "ודברתם אל הסלע, שנה עליו פרק אחד ועברת על דברי". ובפשטות, דבריו צריכים הסבר, איך לימוד פרק אחד כל שהוא יגרום לו להוציא מים. אך לפי דברינו שכל יצירתו היתה ע"י הדיבורים הקדושים של מרים, לכן, אפשר להבין, שהוא מוציא מים רק לאחר שאומרים עליו דברים קדושים, ועל ידי לימוד פרק אחד כל שהוא, הוא יוציא את מימיו.

"והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם אל הסלע"

פרשנים שונים מסבירים את הטעות של משה, בהשוואה שהוא עשה, עם הוצאת המים ברפידיים, ששם ה' אמר לו להכות בסלע, וגם כאן הוא אמר לו שיקח את המטה, ולכן טעה לחשוב שגם כאן הוא צריך להכות בסלע. אך נשים לב להבדל נוסף, ברפידיים נאמר: "ויאמר ה' אל משה עבר לפני העם וקח אתך מזקני ישראל" (שמות י"ז, ה'), והוא אינו אומר לו לקחת אתו את אהרון, ואילו כאן הוא אומר לו, שיקח את אהרון, ושידברו אל הסלע. ומדוע כאן ציווה עליו לקחת את אהרון? אלא שכאן היה צריך דווקא לדבר אל הסלע, וראינו לעיל שמשה היה איש המעשה, ואילו כוחו של אהרון היה בדיבור, ולכן ה' אומר לו שיקח את אהרון ושידברו אל הסלע.

אך לפי מה שהבאנו לעיל, שהצור בחורב שמשה נצטווה להכותו, גם היה הבאר של מרים, יש לשאול אי"כ מה ההבדל בין המקרים? **ונוכל להסביר**, שהבאר בראשיתה נוצרה ע"י הדיבור הקדוש של מרים, אך היה סתום עד שהגיעו לרפידיים, ולכן שם לא היה צריך לדבר בכדי ליצור אותו, אלא רק להכות בו, בכדי לפתוח אותו שיצאו מימיו. אך לאחר מות מרים, הבאר התייבשה והיה צריך ליצור אותה מחדש, ולכן שוב היה צריך לדבר דיבורים קדושים בכדי ליצור אותה מחדש.

עונשו של אהרון - כי עיקר השליחות היתה עליו

גם אהרון נענש על מי מריבה כמו שנאמר: "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן יען לא האמנתם בי להקדישני לעיני בני ישראל, לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם" (במדבר כ', י"ב). **והפרשנים** מתלבטים למה גם אהרון נענש הרי רק משה הכה בסלע ולא אהרון? וחלקם מסבירים, שחטאו של אהרון היה, בזה שהיה שם ולא מיחה במשה ונענש על שתיקתו. אך לפי דברינו, **נוכל לומר**, שה' שלח בכוונה גם אהרון, כי כוחו היה בדיבור, והמטרה היתה שידברו אל הסלע, ויוצא שעיקר התפקיד הוטל עליו, ובגלל שלא מילא את שליחותו לכן נענש.

לפרטים נא לפנות בטלפון – 0548448692. לחגובות הערות והארות ולקבלת הגיליון זמיי, גם במהדורה מורחבת,

נא לפנות לכתובת – Ingber@bezeqint.net